

*Валентина Олійничук,
к.е.н., доцент*

Чортківський інститут підприємництва і бізнесу ТНЕУ

ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ

Сучасний розвиток ринкової економіки в Україні зумовлює необхідність глибшого дослідження проблем фінансів суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема, формування і використання фінансового капіталу як основи для фінансового забезпечення господарської діяльності. Нестача фінансового капіталу не дає змоги підприємствам здійснювати інвестиційну діяльність у тих обсягах, які відповідали б реальним потребам економічного розвитку, що в остаточному підсумку негативно позначається на можливостях їхнього розширеного відтворення, забезпечення конкурентоздатності на товарних і фінансових ринках.

Як основа фінансового забезпечення підприємницької діяльності, фінансовий капітал концентрує інтереси суб'єктів господарювання реального і фінансового секторів економіки. Сьогодні проблеми формування і використання фінансового капіталу актуальні не лише для України, а й для усіх держав. Всесвітня глобалізація економіки є спонукальною основою для функціонування фінансового капіталу.

Проте у вітчизняній науці поняття «фінансовий капітал суб'єктів підприємницької діяльності» почало формуватися аж наприкінці 90-х років ХХ ст., тому теоретичні й методичні аспекти цієї проблеми практично не досліджені. Водночас практика ринкових перетворень об'єктивно потребує поліпшення фінансового забезпечення господарської діяльності, а отже, розробки наукових рекомендацій з ефективного формування і використання фінансового капіталу, що зумовило актуальність теми на сучасному етапі.

Термін «фінансовий капітал» з'явився у XVI–XVII століттях, тобто в період становлення ринкової системи господарювання. Від самого початку свого виникнення фінансовий капітал розглядався як грошовий капітал і різні

форми фінансових зобов'язань. Більше поширення термін «фінансовий капітал» одержав наприкінці XIX – початку ХХ століття у зв'язку з об'єктивними процесами, що відбувалися в економіках найрозвиненіших країн світу. Цей період характеризувався значним зростанням промисловості, створенням потужних акціонерних компаній, картелів, концернів, трестів, тобто підприємницьких структур, що потребують великих обсягів коштів для свого поступального розвитку.

Паралельно з цими процесами у банках відбувалося значне нагромадження грошового капіталу. Володіючи великими обсягами коштів, банки де дали більше проникали в реальний сектор економіки, не задовольняючись роллю звичайних, нехай навіть і основних, кредиторів. Грошовий капітал активно використовувався для засновництва нових підприємств, придбання контрольних пакетів акцій, інших цінних паперів промислових акціонерних товариств, тобто знову перетворювався у промисловий капітал, тільки вже на вищому рівні еволюції промислового і позикового капіталів.

Процеси об'єднання грошового капіталу фінансового сектору економіки з капіталом промислових та інших підприємств реального сектору економіки завжди мали фінансову природу, тому що були пов'язані з формуванням, розподілом і використанням фондів коштів, що стало основою для значного поширення терміна «фінансовий капітал». При цьому під фінансовим капіталом мався на увазі грошовий капітал, який був мобілізований на ринку позикового капіталу і використовувався як промисловий капітал.

Природа фінансового капіталу не залежить від тих чи інших наукових шкіл або поглядів окремих учених. Історичний аналіз розвитку ринкової економіки свідчить, що утворення фінансового капіталу є об'єктивного закономірністю. Водночас причиною існування різних точок зору і тлумачень сутності фінансового капіталу є те, що ринкова економіка не є раз і назавжди сформованою, незмінною системою господарювання. Вона постійно

еволюціонує. Відбувається відновлення і подальший розвиток усіх складових її підсистем і економічних сфер. Діалектичний характер функціонування економічної системи об'єктивно зумовлює появу нових підходів до теорії фінансового капіталу.

Формування нових теоретичних поглядів на фінансовий капітал зумовлюється усім ходом економічного розвитку суспільства, розглядом його сутності в контексті створення і функціонування підприємницьких структур різних форм власності й господарювання, існуванням багатоаспектних взаємозв'язків реального і фінансового секторів економіки, проявом його неоднозначної ролі на макро- і мікроекономічному рівнях.

Крім того, при визначенні поняття фінансовий капітал багато хто із дослідників випускає з уваги те, що передусім необхідно розкрити основні ознаки, які визначають суть фінансового капіталу.

Основою формування фінансового капіталу, що визнають практично всі автори, є гроші. За своєю економічною природою гроші використовують для виміру і вираження вартості. Гроші – це особливий товар, що є загальним еквівалентом вартості. Як такі гроші не є капіталом, а виконують специфічні, властиві тільки їм функції. Волночас гроші, що призначені для використання як джерело одержання доходу у формі підприємницького прибутку, дивіденду чи процента, за своєю суттю перетворюються у грошовий капітал.

Перетворення грошей у капітал є об'єктивною закономірністю розвитку ринкового способу господарювання, товарного виробництва і обігу. Потреба в коштах господарських структур – це потреба у джерелах формування капіталу, які необхідно залучити в такій кількості і якості, щоб з'явилися фінансові можливості для вирішення стратегічних і тактичних завдань підприємницької діяльності. Тому кошти, які мобілізовані з різних джерел для здійснення фінансово-господарської діяльності, є основою формування фінансового капіталу.

Отже, за своєю економічною природою фінансовий капітал являє собою капітал у грошовій формі, що перетворюється в реальний капітал у процесі свого інвестування.

На основі діалектичного пізнання економічної сутності фінансового капіталу, аналізу основних ознак і характеристик можна дати таке визначення. Фінансовий капітал – це вартість ресурсів, що набувають грошової форми і залучаються із різних джерел, зокрема: за рахунок власних коштів, одержаних від господарської діяльності; коштів, що формуються за рахунок фондового ринку; засновницьких та пайових внесків; коштів, що одержані з бюджету, від асоціацій, концернів, холдінгів на безкоштовній основі; позикових коштів від банківської системи, фондового та страхового ринку з метою створення необхідних економічних умов для формування прибутку й управління суб'єктами підприємництва з боку власників у процесі здійснення господарської діяльності.

Література

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? / И.Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 383 с.
2. Бланк И.А. Управление использованием капитала / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2000. – 656 с.
3. Волков М.Я. Финансовый капитал и финансовая олигархия / М.Я. Волков. – М. : Высшая школа, 1961. – 102 с.
4. Воробйов Ю. Модель створення та накопичення фінансового капіталу підприємницькими структурами / Ю. Воробйов // Економіст. – 2001. – №3. – С. 50-51.